

КІКТЕНКО
Віктор Олексійович — доктор філософських наук, завідувач відділу Далекого Сходу Інституту сходознавства ім. А.Ю. Кримського НАН України

ГЕОЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ КИТАЮ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Стенограма наукової доповіді на засіданні Президії НАН України 22 лютого 2017 року

Доповідь присвячено особливостям геополітичного зростання та сучасного економічного розвитку Китаю. Показано, що сучасні геоелекономічні дії Китаю (торгівля, інвестиції, санкції, надання допомоги, грошово-кредитна політика та інфраструктурні проекти) спрямовані на те, щоб стати глобальним центром широкої економічної та геополітичної системи. На конкретних прикладах досліджено особливості застосування Китаєм геоелекономічних інструментів щодо США, ЄС, Євразії, Південно-Східної та Південної Азії, Близького Сходу, Африки, Латинської Америки та Карибського басейну. Особливу увагу в доповіді приділено стану та перспективам українсько-китайських відносин.

У результаті успішного здійснення в останні десятиліття *Політики реформ і відкритості* (改革开放, *Gǎigé kāifàng*) Китай став другою економікою світу (з 2010 року), суттєво збільшив свій геополітичний та геоелекономічний вплив, що навіть за умов уповільнення темпів росту економіки цієї країни може привести до змінення світового порядку. Провідні політологи, економісти та синолози по-різному оцінюють зміцнення Китаю: одні вважають, що піднесення цієї країни сприятиме загальному процвітанню і миру, а інші, навпаки, вбачають у цьому серйозну загрозу від агресивної держави, яка сповідує економічний меркантилізм. Дослідження геоелекономічного аспекту посилення Китаю дозволить дати більш об'єктивне визначення цього явища і його наслідків для світового порядку взагалі та відносин України з Китаєм зокрема.

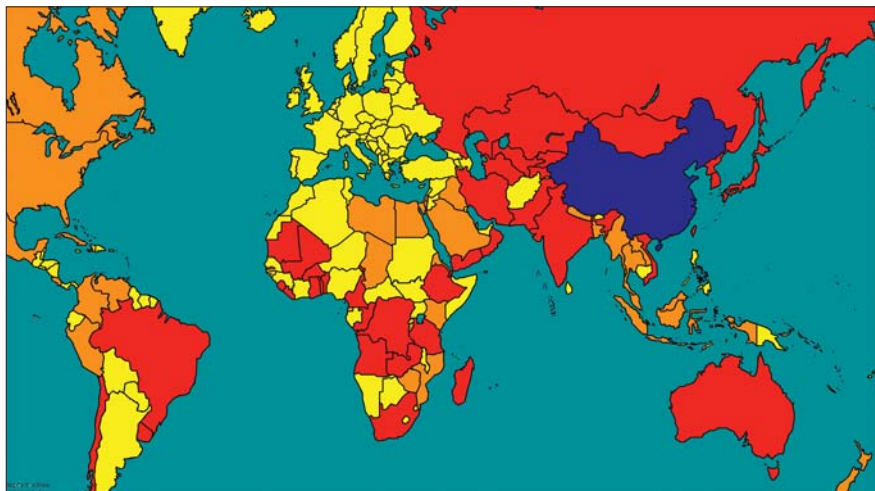
Насамперед відзначимо, що термін *геоекономіка* сьогодні широко використовується, але майже завжди без конкретного визначення. Деякі автори, як правило, під цим розуміють використання геополітичної або військової сили для досягнення економічних цілей [1]. Інші схильні визначати *геоекономіку* в ширшому сенсі, як хитросплетіння міжнародної економіки, геополітики і стратегії, що насправді не прояснює, а скоріше, затемнює зміст геоелекономіки [2, с. 16–17]. Треті під *геоекономікою*

розуміють насамперед торгівлю і захист тих чи інших галузей промисловості [3, с. 58–59]. Найбільш вдале визначення, на нашу думку, було дано Робертом Д. Блеквіллом та Дженніфер М. Харріс в їх дослідженні «Війна іншими методами: геоекономіка і управління державою», виданому в 2016 р.: «Використання економічних інструментів з метою захоплення і захисту національних інтересів, а також для створення вигідних геополітичних результатів; і вплив економічними інструментами на геополітичні цілі тієї чи іншої країни» [4, с. 20]. Отже, оцінка геоекономічних можливостей тієї чи іншої країни, так само, як і її геополітичних можливостей, визначається, скоріше, не як аналіз витрат і вигод, а як пошук кращих альтернатив. Щодо Китаю, то ціла низка провідних західних експертів-геополітиків використовують термін *геоекономіка* для опису давно існуючої, на їхню думку, схильності Китаю до реалізму і меркантилізму при вибудовуванні відносин між державою і економікою, а також при вибудовуванні зовнішньоекономічної політики [5].

Геоекономічна сила Китаю і новий світовий порядок. Після приходу до влади Сі Цзіньпіна наприкінці 2012 р. відбулася відмова від зовнішньої політики Ден Сяопіна, висловленої ним фразою «*приховувати можливості та чекати свого часу; триматися в тіні й не показувати себе*» (韬光养晦, *tāo guāng yǎng huì*). Замість цього в листопаді 2014 р. голова КНР

Сі Цзіньпін дав нове визначення зовнішньої політики Китаю — «*прагнути до досягнень*» (奋发有为, *fēnfā yǒu wéi*) [6]. Тобто сьогодні Китай намагається зміцнити свою владу та вплив у світі, що проявляється у різного роду ініціативах щодо встановлення нового світового порядку. Нинішню наступальну позицію Китаю в міжнародних відносинах можна пояснити відновленням почуття впевненості в собі, усвідомленням своєї нової ролі у світі, а також тим фактом, що провідні світові держави не поспішають визнати зміну балансу сил. На думку доктора Джеймса Рейлі, фахівця Інституту Лоуї, «Китай використовує економічні інструменти мистецтва державного управління набагато частіше, більш напоористо і більш різноманітно, ніж будь-коли раніше» [7, с. 93]. Ніколи в історії жоден уряд не контролював стільки багатств, скільки сьогодні контролює Держрада КНР [7, 8]. Закономірно, що зростання економічної могутності викликало бажання використовувати цю силу для просування геополітичних цілей. На сьогодні Китай є найуспішнішою державою у використанні коштів для здійснення геоекономічного тиску на глобальному і регіональному рівні. Замість військового і політичного протистояння Пекін використовує нову економічну гру і вже домогся такого глобального впливу, який набагато перевищує існуючу економічну міць Китаю. Країни бояться не військової потужності Ки-

Рис. 1. Торговельні партнери Китаю: для країн, позначених червоним кольором, Китай є торговельним партнером номер один, помаранчевим — номер два, жовтим — номер три і нижче. Джерело: <https://chineserelations.net>

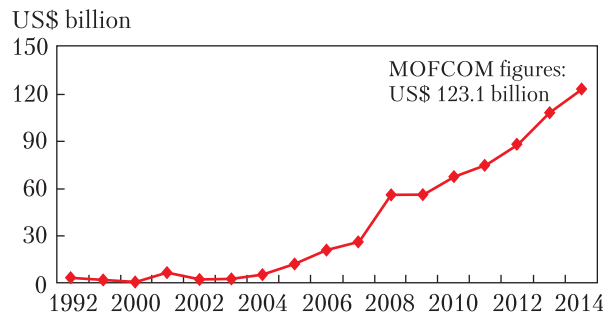

Рис. 2. З 2012 по 2014 рік Китай є третім найбільшим інвестором у світі після США і Японії [14]

таю, а того, що вони можуть бути позбавлені торгових і інвестиційних можливостей Піднебесної [1].

Звернемо увагу на те, що Китай є найбільшим у світі експортером (\$2,09 трлн у 2016 р. за даними Головного митного управління КНР) [9] і найдинамічнішим у світі споживчим ринком. Китай перетворився з джерела дешевого імпорту на основне джерело інвестицій (\$160 млрд у період з січня 2009 по грудень 2013 р.). Пекін стверджує, що проект Нового Шовкового шляху (або *Один пояс, один шлях*) створить додатковий обсяг торгівлі на суму \$2,5 трлн для 65 країн світу, а бюджет Азіатського банку інфраструктурних інвестицій (АБІ) прирівнюється до плану Маршалла для Європи після закінчення Другої світової війни. Проте новий порядок створюється не за західним зразком, коли провідні країни формують і керують багатосторонніми інститутами, що підкріплюється договорами, міжнародним правом та об'єднанням суверенітету. Пекін застосовує свою економічну міць на рівні двосторонніх відносин та регіональних зустрічей на вищому рівні, що демонструє не лише економічний підйом країни, а й взагалі національне відродження або оновлення китайської нації. На відміну від інших країн Азії, в яких було вдало проведена модернізація і навіть, як прийнято казати, сталося «економічне диво» (Японія, Південна Корея, Сінгапур, Тайвань, Гонконг), в Китаї вважають це поверненням свого статусу світового лідера, втраченого в першій половині XIX ст.

Отже, гео економічні дії Китаю спрямовані на те, щоб стати глобальним центром широкої економічної та геополітичної системи. Для вирішення цього завдання Пекін активно використовує такі гео економічні інструменти, як торгівля, інвестиції, санкції, надання допомоги, грошово-кредитна політика та інфраструктурні проекти. При цьому слід зазначити, що Китай не пропонує щось принципове нове, а діє згідно з відомими гео економічними практиками, які використовували США та Велика Британія в період, коли вони домінували в глобальній економіці.

Так, навесні 2015 р. китайський уряд виділив \$62 млрд зі своїх величезних валютних резервів (дещо менше \$3 трлн) Банку розвитку Китаю та Експортно-імпортному банку Китаю, які в основному підтримують здійснення політики міжнародної допомоги [10]. У 2010 р. два вищезгаданих банки надали країнам Латинської Америки кредити на загальну суму, що перевищує загальну суму кредитів від Світового банку, Міжамериканського банку розвитку та Експортно-імпортного банку США разом узятих [11]. Крім того, Китай нещодавно пообіцяв протягом десяти років вкласти \$250 млрд в країни Латинської Америки і Карибського басейну. Китай є найбільшим торговельним партнером понад 130 країн світу.

В Азіатсько-Тихоокеанському регіоні (АТР) Китай є найбільшим торговельним партнером Північної Кореї, Республіки Корея, Монголії, Сінгапуру, Таїланду, М'янми, Казахстану, Туркменістану, Росії, Австралії, Нової Зеландії та багатьох інших країн. Крім того, Китай є головним джерелом імпорту для Японії, Індонезії, Малайзії, В'єтнаму, Філіппін, Індії, Пакистану, Бангладеш та ін. (рис. 1). Як найбільший у світі центр з виробництва товарів («фабрика світу»), Китай визначає регіональну торгівлю як частину глобального виробничого ланцюжка і забезпечує понад 50% економічного зростання в Азії [12]. З цієї причини китайська економіка вже стала барометром не тільки для азіатської, а й для світової економіки.

Після фінансової кризи 2008 р. Китай став активним постачальником прямих іноземних

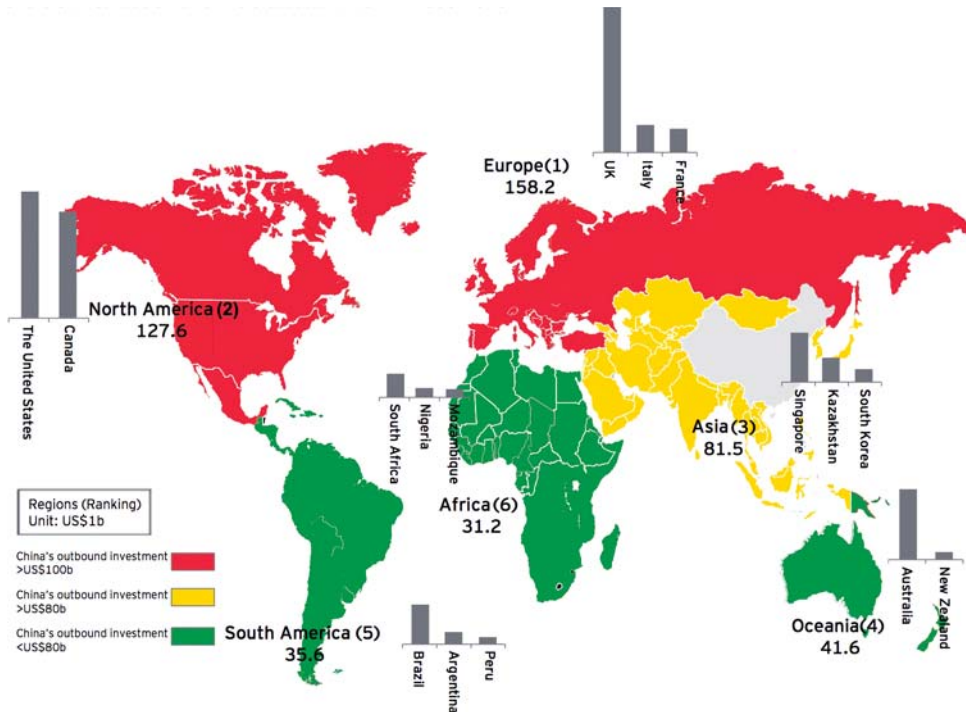

Рис. 3. Розподіл прямих іноземних інвестицій КНР у світі [15, с. 4]

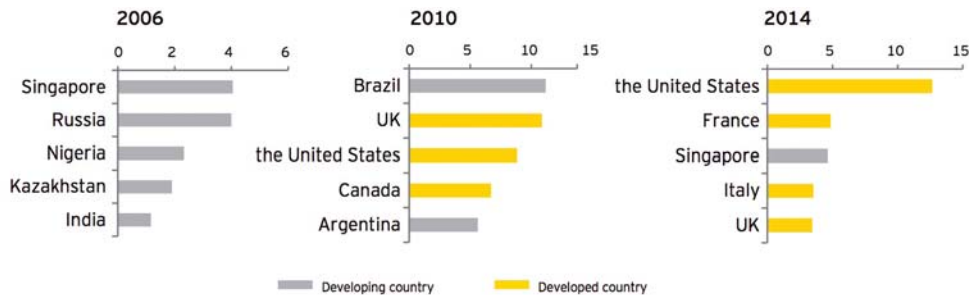

Рис. 4. Топ-5 країн, що отримують прямі іноземні інвестиції Китаю [15, с. 4]

інвестицій (ПІІ) [13], а з 2012 р. – третім з найбільших інвесторів у світі після США та Гонконгу [14]. В АТР Китай є першим поставальником ПІІ для М'янми, Монголії, Камбоджі, Лаосу і Північної Кореї, а також основним джерелом ПІІ для Казахстану, Пакистану, В'єтнаму, Індонезії, Австралії, Малайзії та ін. На відміну від американських і японських інвесторів, які зосереджені на виробництві, велику частину китайських інвестицій спрямо-

вано в енергетику, видобування сировини та інфраструктуру. Оскільки ПІІ безпосередньо створюють можливості для економічного зростання, зайнятості та збільшення національного доходу, то нарощування обсягу ПІІ Китаю до того ж сприяє посиленню його гео економічної сили (рис. 2–4).

Новий Шовковий шлях: Сполучені Штати чи Китай? 20 липня 2011 р. в індійському місті Ченнаї держсекретар США Х. Клінтон заяви-

Рис. 5. Інфраструктурний проект КНР *Один пояс, один шлях* [21]

ла про американську ініціативу Новий Шовковий шлях щодо створення мережі торгових і транспортних коридорів, які поєднують між собою ринки держав Південної та Центральної Азії і до того ж сприятимуть врегулюванню конфлікту в Афганістані. 24 листопада 2012 р. Х. Клінтон у Сінгапурському університеті менеджменту говорила про важливість «економічної дипломатії» та підтвердила намір США створити Новий Шовковий шлях, який мав стати ключовим елементом довгострокової стратегії США в Центральній і Південній Азії [16]. Однак у вересні 2013 р. голова КНР Сі Цзіньпін перехопив цю ініціативу, заявивши про китайський варіант Нового Шовкового шляху — *Один пояс, один шлях* (一帶一路, *Yīdài yīlù*) [17]. У китайських джерелах є згадки про те, що 2 грудня 2014 р. ЦК КПК і Держрада КНР прийняли «стратегічний план будівництва Економічного поясу Шовкового шляху і Морського шовкового шляху XXI століття» (丝绸之路经济带和21世纪海上丝绸之路建设战略规划), але документа й досі немає у відкритому доступі.

Спираючись на свої широкі географічні зв'язки з євразійськими країнами, Китай ініціював створення інфраструктурного проекту

Один пояс, один шлях, до якого входять такі проекти: 1) Економічний пояс Шовкового шляху — створення трьох транс'євразійських економічних коридорів: *північного* (Китай — Центрально-Азія — Росія — Європа), *центрального* (Китай — Центрально- та Західна Азія — Перська затока і Середземне море) і *південного* (Китай — Південно-Східна Азія — Південна Азія — Індійський океан); 2) *Морський Шовковий шлях XXI століття* — створення двох морських маршрутів: один маршрут веде з узбережжя Китаю через Південно-Китайське море в Південно-Тихоокеанський регіон, інший передбачає з'єднання приморських районів Китаю і Європи через Південно-Китайське море і Індійський океан; 3) Китайсько-пакистанський економічний коридор [18]; 4) Економічний коридор Китай — Бангладеш — Індія — М'янма [19] (рис. 5).

Усі ці проекти спрямовані на полегшення торгівлі та інвестицій, поліпшення комунікацій та валютного співробітництва. Багато країн Європи та Азії зацікавлені в китайських інфраструктурних проектах, оскільки нерозвинена транспортна система є однією з головних перешкод для економічного зростання. Транскордонні інвестиції в інфраструктуру є важ-

ливим геоелекономічним інструментом, який дає величезні можливості для модернізації постколоніальних і пострадянських країн. Крім того, це дає Китаю колосальні можливості для посилення свого впливу над сусідами і далеко за межами своїх кордонів. Інфраструктурні альянси знаменують собою важливий перехід від застосування військової сили до геоелекономічних інструментів у процесі формування геополітичного статусу країни. На думку індійського вченого Брахми Челлани, всі китайські великі проекти, від ініціативи *Один пояс, один шлях* до АБП, повільно, але вірно наближають Китай до його стратегічної мети — побудови китаєцентричної Азії [20]. Тобто у разі успішної реалізації ініціативи *Один пояс, один шлях* Китай не лише розширить свої економічні зв'язки, а й значно посилить свій вплив у Євразії.

Багатосторонні фінансові інститути як інструмент геоелекономічного впливу Китаю. Спроби нав'язати новий світовий економічний порядок — це явище не нове. Так, у 1960–1970-ті роки країни, що розвиваються, намагалися домогтися цього в рамках Конференції ООН з торгівлі і розвитку (ЮНКТАД), але відсутність авторитетного лідера не дозволила досягти великого успіху. Нову спробу змінити світовий порядок зробив Китай, запропонувавши Пекінський консенсус (Китайська економічна модель) замість Вашингтонського. Міжнародні економічні та інфраструктурні проекти Китаю здійснюються за підтримки Нового банку розвитку БРІКС, Фонду сприяння співпраці Південь–Південь, АБП та Фонду Шовкового шляху, що дає можливість обійти наявні механізми управління глобальною економікою, в якій досі домінують провідні західні держави. Те саме стосується і зусиль Пекіна зробити юань міжнародною резервною валютою. Ці проекти є частиною стратегії, яка одночасно є і реформістською, і ревізійністською. Проте такі ініціативи можуть також відображати бажання Китаю не лише збільшити свій економічний вплив, а й змінити існуючий глобальний економічний порядок. Як заявив міністр фінансів КНР Лоу Цзівей, «Китай повинен продемон-

Рис. 6. Торговельні відносини ЄС та КНР [27]

струвати своє бажання і взяти на себе більшу міжнародну відповідальність у сприянні економічному розвитку в Азії і за її межами, а також у всьому світі» [22].

Проекти АБП і *Один пояс, один шлях* були запущені одночасно і, незважаючи на те, що офіційно ніколи не відзначався зв'язок між ними, зрозуміло, що перший з них є фінансовим інструментом здійснення другого. А зв'язок проекту *Один пояс, один шлях* з Фондом Шовкового шляху є абсолютно очевидним. Головна мета АБП полягає у фінансуванні інфраструктурних інвестицій в АТР, але крім цього Китай як основний вкладник цього банку має також намір розширити свій вплив і посісти центральне місце в регіоні. Тому АБП стає по суті конкурентом Азіатського банку розвитку, контрольним пакетом якого володіє Японія. Крім очевидного геополітичного аспекту проект АБП спрямовано на відновлення балансу китайської економіки [23].

Геоелекономіка Китаю і США: Chimerica. Геоелекономічний вплив Китаю на США здійснюється в самому Китаї та безпосередньо в Сполучених Штатах на міжурядовому рівні, а також у третіх країнах. У Китаї це проявляється в особливостях ведення бізнесу для іноземних компаній і акценті на національній безпеці, що суттєво впливає на політику прийняття рішень у бізнесі. Ці тенденції найгостріше відображені в законах, які регулюють сферу інформаційних технологій (національна безпека, боротьба з тероризмом, кібербезпека, банківські правила тощо). Однак колосальний внутрішній ринок

Рис. 7. У 2012 р. Китай ухвалив спільне з країнами Центрально-Східної Європи рішення про започаткування формату співробітництва 16+1 [28]

Китаю з 1,3 млрд споживачів все одно приваблює іноземні компанії, які погоджуються з умовами політичного регулювання економіки. Офіційний Пекін у свою чергу розуміє, що в умовах уповільнення економіки Китай матиме масову потребу в прямих іноземних інвестиціях, що насамперед стосується США.

Основним гео економічним інструментом тиску Китаю на США є те, що Пекін — основний іноземний власник казначейських облігацій США і один з найбільших торгових партнерів Вашингтона. На думку деяких західних учених, ступінь проникнення економік двох країн настільки великий, що впору говорити про єдину американо-китайську економіку, а не про дві окремі. Наприкінці 2006 р. історик Н. Фергюсон і економіст М. Шулярік ввели новий термін — *Chimerica*, який визначає насамперед економічну, а потім політичну взаємодію двох країн [24].

Ймовірно, що як мінімум у середньостроковій перспективі Китай і США перебуватимуть у такому стані взаємозалежності, який багато в чому було визначено гео економічним впливом Пекіна на Вашингтон. Китай прагне посилити свій вплив у таких міжнародних організаці-

ях, як МВФ і Світовий банк (реформа квот, управління та міжнародної фінансової системи в цілому), для того, щоб становити конкуренцію США на глобальному політичному та економічному рівні [25]. Крім того, Пекін створює свої альтернативні структури, в які входять і союзники США (наприклад, Австралія, Велика Британія, Республіка Корея, Саудівська Аравія приєдналися до АБП). Це можна вважати переломним моментом, оскільки тепер глобальний порядок визначають не тільки США, а й Китай. Причому для співпраці з США необхідно приймати ліберальні та демократичні цінності, тоді як Китай взагалі не висуває жодних вимог щодо ціннісних орієнтирів і шукає прагматичну основу для двосторонніх відносин. Найбільш наочно успішність цього китайського підходу проявляється у країнах Африки на південь від Сахари і в Латинській Америці.

Гео економіка Китаю в Європі. Китайський гео економічний вплив безпосередньо стосується Європи, оскільки, по-перше, європейські компанії становлять особливий інтерес для китайських інвесторів з огляду на їх високотехнологічний рівень, інноваційний потенціал, ноу-хау і навички концентрації; по-друге, це доступ на європейський ринок; а по-третє, Європа — це кінцевий пункт китайського Нового Шовкового шляху, що пов'язано з вкладанням інвестицій у ті сектори, де Китай має певну перевагу, але й Європа також має свої важливі економічні та стратегічні інтереси. Після економічної кризи 2008 р. багато європейських країн мають потребу у фінансах і тому вітають китайські інвестиції (наприклад, 13 країн — членів ЄС приєдналися до АБП і до того ж створено особливий формат відносин Китаю з країнами Центральної та Східної Європи (16+1)) [26] (рис. 6, 7).

Однак європейці розуміють, що китайські бізнесмени і компанії мотивовані не лише економічно, а й політично через специфіку державного устрою. Тому китайські інвестиції в ЄС сприймають не тільки як допомогу, а й як серйозні ризики. Наприклад, під час візиту голови КНР Сі Цзіньпіна в Лондон у жовтні

2015 р. було досягнуто домовленості про китайські інвестиції в атомну енергетику Великої Британії, що спричинило напружену дискусію щодо національної безпеки. У зв'язку з цим обговорювалася потенційна можливість крадіжки промислових секретів, розширення доступу Китаю до закритої інформації та вплив на деякі стратегічні інфраструктурні об'єкти Великої Британії. Франція також відкрита для китайських інвестицій у стратегічні галузі, що, наприклад, проявилася в продажу 49,9 % акцій аеропорту Тулуза китайському консорціуму в грудні 2014 р. Купівля китайцями грецького порту Пірей викликала тривогу в ЄС щодо можливої китайської монополії на один із головних середземноморських портів (китайське державне підприємство планує викупити 67 % у грецької держави) [27].

Китайський варіант інтеграційного проекту для Євразії. Ключове значення для здійснення ініціативи *Один пояс, один шлях* мають Росія і країни Центральної Азії, через які проходить шлях, що з'єднає Китай з ринками Європи, Близького Сходу і Північної Африки. Москва завжди насторожено ставилася до «підйому Китаю» і посилення його впливу на Далекому Сході і в Центральній Азії. До недавнього часу існувала заборона на інвестування китайськими компаніями російської економіки, що пов'язано зі спробами Москви розширити Митний союз і Євразійський економічний простір за рахунок сусідніх країн і в такий спосіб протистояти китайському економічному впливу. По суті можна говорити про конкуренцію двох інтеграційних євразійських проектів — російського і китайського. Однак після російської анексії Криму та підтримки Росією сепаратистського руху на сході України ситуація різко змінилася. Західні санкції і відповідні санкції Росії призвели до того, що Росія спробувала компенсувати свій відхід від Заходу «поворотом на Схід». Хоча це не дало відчутних результатів, Росія заявила про свою зацікавленість у співпраці з АБП і Новим банком розвитку БРІКС, що дозволило китайським компаніям купувати частки в російських компаніях, що займаються видобутком природних

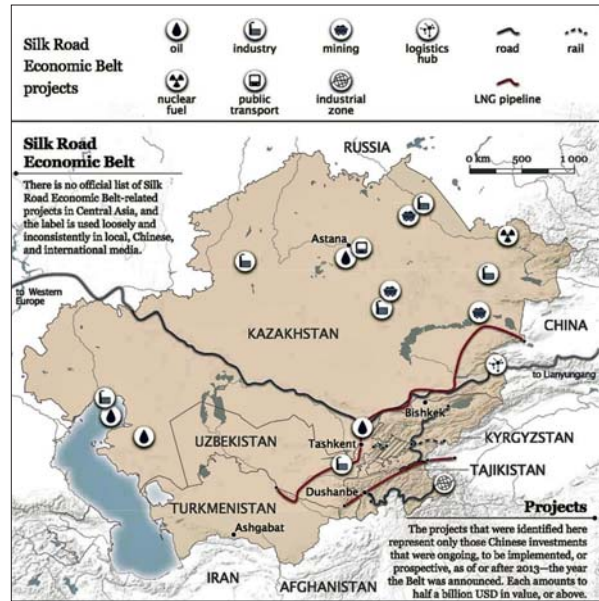

Рис. 8. Проекти Економічного поясу Шовкового шляху в Центральній Азії [30, с. 24]

ресурсів, а також орендувати великі ділянки землі на російському Далекому Сході. До того ж після початку «української кризи» в Казахстані побачили загрозу власному суверенітету з боку Росії, яка намагається відновити свою геополітичну могутність. Тому Казахстан зацікавився створенням сильної економічної противаги в особі Китаю домінуванню Росії, яка сьогодні не має фінансових можливостей для здійснення свого євразійського інтеграційного проекту (рис. 8). У цих умовах Китай може стати найважливішим джерелом капіталу не лише для Казахстану, а й для всіх країн Центральної Азії [29].

Геоелектронічне розширення сфери впливу Китаю в Південно-Східній Азії. Серйозним тестом для китайської геоелектроніки є Південно-Східна Азія, де Пекін переслідує ціль порушити систему альянсів США в Азії, зберігаючи старих друзів (Камбоджа, Лаос, М'янма). Пекін має не менше 8 територіальних суперечок у Південно-Китайському морі з Брунеєм, Малайзією, Філіппінами і В'єтнамом [31]. Пекін зробив ставку в своїх претензіях на рифові острови, в тому числі Парасель і остро-

ви Спратлі, а також Скарборо і Джеймс Шоалс. Ці претензії Китаю набагато ширші, оскільки передбачають видобуток енергоресурсів і створення стратегічних військових форпостів. Китай також заперечує ряд морських кордонів уздовж в'єтнамського узбережжя, біля острова Борнео та у водах на північ від архіпелагу Бунгуран, а також неподалік від Філіппінських островів Палаван і Лусон. Крім власне відновлення території, задоволення цих претензій дозволить Китаю встановити суворий контроль за торговими шляхами і, що більш важливо, розширити свій військовий контроль над більшою частиною Південно-Східної Азії і в кінцевому підсумку дасть змогу протистояти зміні балансу збройних сил США в Азії і підйому проекції сили Індії в цьому регіоні.

Найчастіше геоекономічний примус Китаю в Південно-Східній Азії відбувається дуже тонким способом. Іноземні фірми зазвичай відчують тиск на ведення бізнесу в умовах залякування з боку Китаю: будь-яке посилення напруженості перешкоджає поставкам продукції між Китаєм і країнами Південно-Східної Азії (особливо це стосується В'єтнаму і Філіппін) і має наслідки для всієї світової економіки [32]. Китай інтенсивно діє в напрямі поглиблення торгівлі та зростання інвестицій з країнами Південно-Східної Азії, виявляючи щедрість стосовно своїх стратегічних партнерів у цьому регіоні. Офіційний Пекін формує програми взаємодії в рамках Угоди 2002 р. Китай–АСЕАН про вільну торгівлю (АСFTA), здійснює відкриття ринків Китаю для імпорту сільськогосподарської продукції АСЕАН. Замість того, щоб отримувати максимальну для себе вигоду, Китай по суті віддає частку свого економічного успіху країнам Південно-Східної Азії («добррозичливий гегемон»). АСFTA також зміцнила позиції Пекіна в процесі надання Світовою організацією торгівлі Китаю статусу країни з ринковою економікою, що сталося у вересні 2004 р. Ці стратегічні пропозиції Пекіна експерт щодо Китаю Джеймс Рейлі називає класичною «безпрограшною» можливістю: сусідні країни, що перебувають в економічній орбіті Китаю, одночасно підтримують диплома-

тичні зусилля Китаю і створюють комерційні можливості для китайських фірм [7].

Геоекономіка Китаю в Південній Азії. Відносини в трикутнику Китай — Пакистан — Індія за останні півстоліття наповнилися змістом і сьогодні характеризуються складністю взаємодій, зіткненням інтересів і зростаючою роллю геоекономіки Китаю. Протягом усього цього часу Китай і Пакистан успішно взаємодіють у стратегічному протистоянні Індії, посилення якого, безумовно, було пов'язане з остаточним формуванням прагнення Нью-Делі до глобального впливу [33]. Китай є найбільшим торговельним партнером Пакистану і Індії, що дає Пекіну можливість ефективно використовувати у відносинах з цими країнами потужні геоекономічні важелі. Найчастіше Пекін застосовує економічні стимули у відносинах з Ісламабадом.

Так, Китайсько-пакистанський економічний коридор вважається одним з найбільш амбітних проектів Пекіна в процесі утримання Пакистану в сфері впливу Китаю. Загальний обсяг інвестицій у \$46 млрд є наріжним каменем китайської ініціативи *Один пояс, один шлях*, яку позитивно оцінили в Пакистані [34, 35]. За планом китайського уряду після завершення будівництва більш як чверть зовнішньої торгівлі КНР здійснюватиметься по цьому коридору [36]. Порт Гвадар має стати сполучною ланкою між Пакистаном, Іраном, Китаєм і країнами Центральної Азії, при цьому порт перебуватиме під контролем Китаю, що є гарантією контролю за економічним коридором. Співробітники індійської служби безпеки зі свого боку не без підстав вважають цей проект намаганням Китаю збільшити свій економічний вплив у Південній Азії [37].

Зі зрозумілих причин більш потужний геоекономічний тиск Китаю спрямовано на Індію, а не на Пакистан. Передусім це стосується територіальних суперечок на китайсько-індійському кордоні [38]. Крім того, останнім часом помітно посилюється інтерес Китаю до Афганістану, про що, зокрема, свідчить той факт, що Пекін став головним інвестором цієї країни. Відбулися зміни і в зовнішній полі-

тиці Китаю: на зміну стриманості прийшла більш активна позиція щодо міжафганського діалогу [39].

У цілому в країнах Південної Азії, за винятком Індії, Китай вважають надійним партнером, який завжди вкладає гроші в проекти, що мають безпосередню економічну віддачу. Західні країни в свою чергу вкладають мільярди доларів майже виключно в соціальний сектор, що є малоефективним для забезпечення довгострокових потреб країни. Зростаючі інвестиції Китаю в Південну Азію неминуче зумовлюють посилення політичного впливу Пекіна на країни цього регіону і послаблення тут позицій США та інших західних країн. Надалі Індія буде, як і раніше, сприймати зростаючий вплив Китаю як пряму загрозу її становленню як регіональної держави, а Китай продовжить надавати фінансування Пакистану, Бангладеш, Шрі-Ланці та Непалу для здійснення насамперед великомасштабних інфраструктурних та регіональних проектів (рис. 9).

Геоeкономіка Китаю на Близькому Сході.

Багато арабських країн намагалися використувати відносини з Китаєм для диверсифікації своєї зовнішньої політики і створення в такий спосіб протизваги домінуванню США на Близькому Сході. Однак Китай поставив перед собою мету не протистояти американським інтересам у цьому регіоні і намагається посилити свій імідж як відповідальної глобальної держави, повністю інтегрованої в сучасну міжнародну систему. Крім того, Китай має досить обмежені можливості для культурного, військового і політичного впливу на Близькому Сході. Пекін обмежується імпортом нафти і деякими аспектами двосторонніх відносин, не дозволяючи втягувати себе в складну гру в цьому регіоні.

Зазначимо, що Іран є найскладнішою близькосхідною проблемою для Китаю, оскільки 40% торгівлі Китаю здійснюється через морські коридори, а половина китайського імпорту нафти транзитом доставляється через Перську затоку. Тому Пекін приділяє особливу увагу питанню безпеки морських транспортних коридорів і виступає за запобігання конфліктам як у Перській затоці, так і в регіоні в цілому.

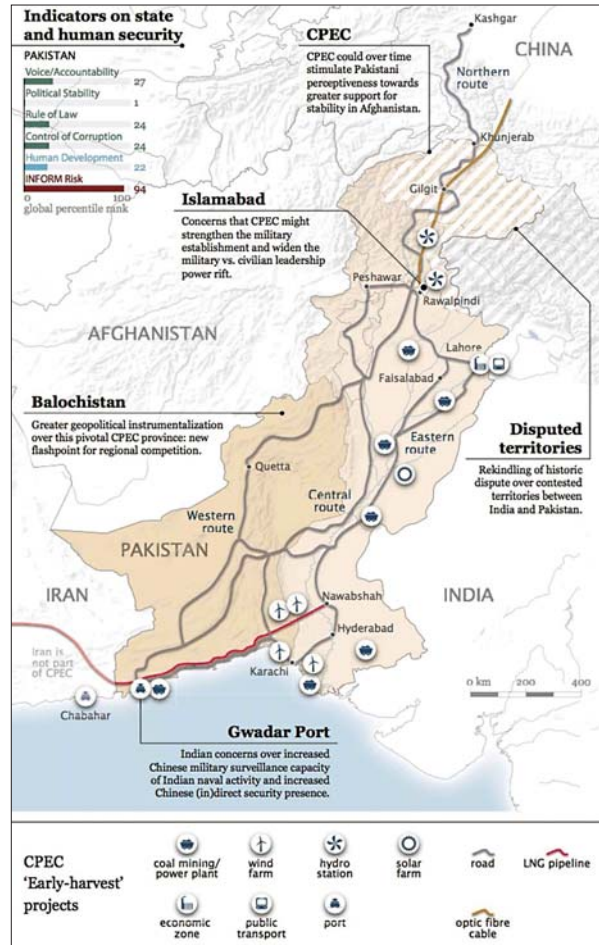

Рис. 9. Проекти Економічного поясу Шовкового шляху в Центральній Азії [30, с. 34]

У 1992 р. Китай визнав Ізраїль, з яким успішно розвиває торгівлю і співпрацю у сфері інформаційних технологій. Пекін використовував своє право вето в Раді Безпеки ООН з питання Сирії, що більше вказує не на його підтримку позиції Москви, а на посилення м'якої сили Китаю у вигляді збільшення фінансової підтримки і надання гуманітарної допомоги. Загалом Китай не може розвивати стратегічні відносини з будь-якою країною на Близькому Сході і водночас проводити політику невтручання в конфлікти в регіоні, обмежуючись імпортом енергоносіїв і торгівлею [7].

Геоeкономіка Китаю в Африці (Чорний Кумай). Відносини Китаю з африканськи-

Рис. 10. Проект залізниць та тунелю у Південній Америці, що мають з'єднати узбережжя Атлантичного та Тихого океанів [15, с. 34]

ми країнами є найуспішнішим проявом його геоекономіки. Пекін використовує зростання впливу Африки в багатополлярному світі для створення протидії домінуванню країн Заходу. В економічному відношенні Африка як регіон, що має найбільший потенціал розвитку у світі, є важливим напрямом для китайського експорту, який за останні роки досяг кількох сотень мільярдів доларів США. Китай став найбільшим торговим партнером Африки, а обсяг прямих китайських інвестицій в економіку африканських країн становив понад \$25 млрд [40].

Китай зміцнює свої відносини з африканськими країнами як на двосторонньому, так і на багатосторонньому рівнях через такі організації, як Африканський союз і Африканський банк розвитку. Китайсько-африканське співробітництво не обмежується енергетикою, ресурсами та інфраструктурою, а включає в себе індустріалізацію, урбанізацію та модернізацію сільського господарства, сприяння розвитку трудомістких галузей промисловості, трансформацію і модернізацію енергетики. Китай активно розвиває інфраструктури Африки (будівництво шосе, залізниць, телекомунікацій тощо), оскільки це має важливе значення для розвитку промисловості. До високопріоритетних проектів належить створення мережі високошвидкісних залізниць в Африці. Важли-

вим напрямом співпраці є фінансування таких проектів, як Китайсько-африканський фонд розвитку [41] і Африканський банк розвитку, а також сприяння розвитку транскордонного регулювання місцевої валюти, валютні свопи та створення філій фінансових установ. Крім того, Китай також активно розвиває співпрацю з африканськими країнами в галузі науки і техніки, освіти і підвищення професійної підготовки.

Геоекономічна роль Китаю в Латинській Америці та Карибському басейні. У Латинській Америці Китай діє більш стримано, ніж у ближчих до нього географічно регіонах. Хоча можна констатувати наявність дипломатичних і військових ініціатив Пекіна в цьому регіоні, але основним є геоекономічний вплив, що проявляється у збільшенні впливу китайських компаній (нафтові, гірничодобувні, телекомунікаційні, будівельні), зростанні двосторонньої торгівлі (в 20 разів – з \$15 млрд в 2001 р. до \$289 млрд у 2014 р.) [42] і отриманні понад \$120 млрд китайських кредитів у період з 2005 р. [43]. Усе це вплинуло і на політичний порядок у відносинах Китаю з країнами цього регіону. Крім того, Китай отримав доступ до ринків NAFTA і Mercosur. Загалом геоекономічний вплив Китаю трансформує структуру економік країн Латинської Америки (збільшення ролі експорту сировинних товарів, поліпшення інфраструктури регіону (порти, дороги, розширення Панамського каналу), фінансова сфера (угоди за свопами і укладання контрактів в юанях)) (рис. 10). Однак уповільнення темпів зростання економіки Китаю призвело до скасування цілого ряду проектів у цьому регіоні, серед яких і будівництво Нікарагуанського каналу [44–46]. У цьому випадку проявляється використання Китаєм геоекономічних інструментів для досягнення політичних і економічних цілей у відносинах з США, для яких регіон Латинської Америки має особливе значення.

Висновки. У результаті проведеного дослідження зроблено такі висновки:

1) сьогодні геоекономіка Китаю трансформує світову політику, оскільки китайська еко-

номічна міць конвертується в міжнародний політичний вплив;

2) шляхом купівлі компаній, експлуатації природних ресурсів, створення інфраструктури і надання кредитів по всьому світу Китай посилює своє економічне панування;

3) усі інфраструктурні проекти Пекіна спрямовано на залучення тієї чи іншої країни до сфери геополітичного впливу Китаю;

4) зовнішньополітична стратегія Китаю в будь-якому регіоні світу керується переважно економічною вигодою;

5) економічна взаємозалежність з Китаєм формує нові моделі економічного і політичного впливу;

6) геоекономічна стратегія Пекіна може не тільки істотно посилити домінуючу позицію Китаю в регіоні і в значній частині третього світу, а й становити конкуренцію економічному, політичному і стратегічному домінуванню США та їх західних союзників;

7) розвиток відносин між Україною та КНР необхідно вибудовувати на основі насамперед економічних інтересів, а у разі досягнення реальних торговельно-економічних результатів можна сподіватися на отримання і політичної підтримки з боку Китаю.

Виступ завідувача відділу інформаційної безпеки та розвитку інформаційного суспільства Національного інституту стратегічних досліджень, доктора політичних наук Д.В. Дубова

Можна з упевненістю констатувати, що сьогоднішня стратегічна парадигма поведінки КНР істотно корегується. Стрімкий та ефективний поліаспектний розвиток останніх десятиліть привів до того, що Китай відчув себе впевненіше. Відчув, що він може не «чекати свого часу» (що було стратегічним імперативом десятиліття до того), а прагнути більшої участі у світових справах уже сьогодні. Така впевненість зумовлена передусім фактором його економічної могутності, яка постала за історично короткий проміжок у 20–25 років.

Виступ доктора політичних наук Дмитра Володимировича Дубова

Водночас, говорячи про економіку Китаю, ми маємо відзначити, що це ні в якому разі не сировинна економіка слабозвиненої держави. Це високотехнологічна економічна міць, це економіка держави, яка вкладає 2% свого ВВП у наукові розробки, у свій високотехнологічний розвиток. За період з кінця 90-х років по теперішній час Китаю вдалося здійснити не просто якісний економічний інноваційний стрибок — він зміг перетворитися з імпортера на експортера інноваційних розробок. Це привело до макрозмін і в безпековій сфері: за цей час Китай, крім класичного суверенітету, впритул наблизився до нового виміру цього явища — цифрового суверенітету. Китайські компанії, які ще 10–15 років тому більшою мірою копіювали та механічно відтворювали іноземні взірці сучасної техніки, сьогодні перейшли на розроблення принципово нових, власних продуктів. І цей високотехнологічний сектор став такою самою невід’ємною складовою економічної експансії КНР, як і всі інші сектори. Зараз такі компанії, як ZTE та Huawei — одні з лідерів на світовому ринку, входять до десятки найпотужніших телекомунікаційних гігантів світу. AliExpress, хоч і в іншій сфері, але так само досяг прогресу завдяки розвитку сучасних технологій.

Економічні здобутки Китаю, масштаби його цифрової експансії певною мірою повертають

нас до ідеї, яку в 1982 р. повністю у руслі парадигми політичного реалізму виголосив Вільям Кларк, тодішній помічник президента США з національної безпеки: «Успішна стратегія повинна мати дипломатичні, політичні, економічні та інформаційні складові, що ґрунтуються на військовій силі». Проте особливість сьогодення полягає в тому, що інформаційна та суто військова складові починають поєднуватися, і Китай перебуває чи не на вістрі цих процесів. Сьогодні потенціал кіберзахисту та кібернападу КНР — один з найбільших у світі, що забезпечується технологічними, економічними, освітніми і багато в чому політико-культурними можливостями Китаю. Крім офіційних кіберпідрозділів у збройних силах КНР, у «цифрових» інтересах Китаю діють численні приватні об'єднання. Весь цей потенціал використовується в межах стратегії просування насамперед економічних інтересів Китаю, отримання ним переваг (інформаційних, технологічних, наукових) у глобальній економічній конкуренції та недопущення реалізації таких загроз щодо самого Китаю. У своїй відомій книзі «Уразлива Америка» (America the Vulnerable: Inside the New Threat Matrix of Digital Espionage, Crime and Warfare) Джоель Бренер (Joel Brenner) цілу главу присвятив гіпотетичній кризі у відносинах США — КНР, яка, не переростаючи в жорстке воєнне протистояння, відбувається в кіберпросторі. Згідно з його гіпотетичним сценарієм, Китай у такому протистоянні виграє, не доводячи конфлікт до власне військового. Це станеться внаслідок стирання значних масивів даних у військових мережах, внесення інформаційних шумів у системи керування ракетами та навігаційне обладнання літаків тощо — все задля того, щоб змусити керівництво США та розвідувальні органи зрозуміти, що вони не володіють ситуацією і не можуть з упевненістю передбачити, де буде завдано наступний удар та чи не станеться так, що він буде більш жорстким. І це та реальність, в якій сьогодні існує формальний світовий гегемон.

Отже, розуміння стратегій КНР на зовнішніх аренах, розуміння логіки розвитку та вну-

трішньої політики Китаю, розуміння того, яке місце може зайняти в цих процесах і стратегіях Україна — це дійсно надзвичайне завдання, яке потребує масштабного дослідження заради забезпечення національних інтересів української держави.

Виступ доцента кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики Інституту міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка доктора політичних наук О.А. Борділовської

Однією з провідних тенденцій сучасного глобального розвитку вчені небезпідставно вважають орієнтацію світової політики, інакше кажучи — повернення *ери Азії*. Саме країни азійського континенту сьогодні посідають провідні місця серед так званих *держав на підйомі* — завдяки їх швидким темпам розвитку, великим ресурсам, успішній інтеграції в глобальну економіку. Форпостами такого *азійського сторіччя* є передусім два велетні — Китай і Індія, дві найстаріші цивілізації Сходу, з власними традиційними поглядами на світ, які не передбачають жодного пріоритету Західних країн. Звичайно, КНР випереджає Індію майже за всіма показниками, але остання залишається вагомим регіональним актором з претензіями на більш активну глобальну роль і постійно відіграє роль стримувача Китаю.

У контексті *азійського сторіччя* ці держави є державами-партнерами і водночас суперниками, їх відносини залишатимуться такими і в найближчому майбутньому. Успіх *ери Азії* залежить від того, як ці два потужні актори будуватимуть свою взаємодію і якими будуть їхні змагання.

Слід зазначити, що ці держави, пройшовши через відкритий збройний конфлікт 1962 р. і значне охолодження у двосторонніх стосунках, протягом останніх 25 років мають успішну траєкторію розвитку відносин. Вони активно співпрацюють у різних багатосторонніх форматах — G-20, БРІКС, а віднедавна і в ШОС (Індія долучилася у 2016 р.), і майже одностайні у демонстрації своїх прагнень розбудувати

більш справедливий міжнародний порядок, який позбавить світ від безальтернативного домінування Заходу.

Республіка Індія має в своєму арсеналі цілий ряд факторів, на який КНР не може не зважати:

1. Геополітична позиція — Індія знаходиться на перетині багатьох шляхів у «серці Азії», має значні матеріальні ресурси, захищені природні кордони, вихід до океану.

2. Потужний ресурс робочої сили — 60% індійського населення молодші за 30 років, більшість з них англомовна.

3. Індія надзвичайно вдало використала нові можливості, надані глобалізацією, реформи з лібералізації економіки збіглися в часі з розвитком глобалізаційних процесів і забезпечили стрімке зростання прямих іноземних інвестицій.

4. Вражаючі темпи економічного зростання на рівні 7–8% щороку протягом останнього десятиліття, стратегічне бачення розвитку країни (Програма «Індія-2020», запущена наприкінці ХХ ст.).

5. Завдяки дешевій англомовній робочій силі і успіхам у галузі комп'ютерних технологій Індія стала лідером у впровадженні аутсорсингу, має найбільший у світі ресурс інженерів-програмістів, особливу увагу приділяє розвитку нанотехнологій.

6. Фактор «твердої сили»: третя армія у світі, шостий у світі флот, власна космічна програма (місії на Місяць і Марс, створення ракет-носіїв, запуск супутників; де-факто — ядерна країна з широким спектром засобів доставки ядерної зброї (ракетна програма).

7. Перше місце (за деякими даними — 2-ге) серед імпортерів зброї, постійне збільшення витрат на оборону (до 2,5% ВВП).

8. Нові ініціативи економічного розвитку: програми «Виробляй в Індії» і «Розумні міста», націлені на збільшення інвестицій і перетворення Індії на світову фабрику, а також на забезпечення успішної урбанізації.

9. Фактор «м'якої сили»: загалом Індія має набагато привабливіший, ніж у Китаю, імідж завдяки своїм цивілізаційним особливостям —

Виступ доктора політичних наук Олени Анатоліївни Борділовської

толерантності і дотриманню принципів мирного вирішення спірних питань, «позитивного нейтралізму» в реаліях, а не лише на словах.

10. Індія має усі ознаки «вестмінстерської демократії» — багатопартійну систему, вільні засоби масової інформації тощо, і є найбільшою демократією світу за кількістю виборців — 815 млн чоловік.

11. Надійним містком між Індією та світом є велика діаспора: загалом 26 млн — 2 млн в країнах Перської затоки, понад 3 млн в США. І хоча «індійські американці» становлять лише 1,5% населення США, вони посідають першу позицію серед емігрантських груп за рівнем освіти і статків (38% лікарів і майже третина працівників НАСА).

Маючи такі значні ресурси, Індія відчайдушно змагається за підвищення свого статусу, зокрема від середини 1990-х років виборює місце постійного представника в РБ ООН. Також країна докладает багато зусиль для набуття членства в АТЕС, і слід зазначити, що КНР не надає їй підтримки ані там, ані там, хоча офіційно і не висуває заперечень.

Індія значно відстає від КНР за багатьма показниками, за рівнем ВВП на душу населення (\$3315 і \$1016 відповідно) і соціальними показниками: частка критично бідного населення в Індії — приблизно 2/5, тоді як у КНР — 1/10. Китай витрачає на охорону здоров'я

Виступ старшого наукового співробітника Національного інституту стратегічних досліджень України Андрія Захаровича Гончарука

2,7% ВВП, Індія — 1,2%, освіту мають 74% індійських жінок і 99% китайських (віком від 15 до 24 років). Китай за рівнем життя населення 52-та, Індія — 106-та країна світу.

Індія вже має звичку сперечатися з Китаєм, як в регіоні, так і у світі: передусім це стосується «боротьби за сусідів» — держави Центральної, Південно-Східної і навіть Південної Азії (Непал, Бангладеш, Шрі-Ланка), однак Китай успішніший у віддалених регіонах — Африці та Латинській Америці, де Індія змушена реагувати на посилення китайського впливу, пропонуючи власні програми співробітництва.

Зона Індійського океану стала одним з тих регіонів, де індійсько-китайське сперечання має особливо яскравий вимір, тут КНР з початку нового століття успішно реалізовує свою стратегію *низки перлів* — розбудови портів у країнах — сусідах Індії (Бангладеш, Шрі-Ланка, М'янма), фактично оточуючи її по периметру. Лише у 2015 р. індійський уряд презентував у відповідь програму *Морський віночок* з розбудови 12 потужних індійських портів по всьому узбережжю і на островах.

Індія надзвичайно критично ставиться до сучасних амбітних ініціатив КНР, зокрема вона не в захваті від проекту *Один пояс, один шлях*, особливе занепокоєння викликає взірцева ділянка Шовкового шляху — економічний ко-

ридор Китай — Пакистан. Хоч і з запізненням, але Індія вже запропонувала кілька альтернативних транспортних коридорів: Бутан — Індія — Бангладеш, Непал — Індія — Бангладеш, Індія — В'єтнам, коридор Ганг — Меконг у регіоні Бенгальської затоки і Південно-Східної Азії. Окрема увага приділяється співпраці з «морськими» партнерами — Індонезією і Сінгапуром.

Так само, як і Китай, Індія у своїй стратегії робить ставку на економічну дипломатію, намагається дистанціюватися від політичних проблем партнерів, дотримуючись принципу «спочатку бізнес, потім політика».

Сила Індії — в її стратегічних партнерах, до яких офіційно належать США, Європейський Союз, Російська Федерація і той самий Китай, а ще Японія і Австралія — надзвичайно важливі країни для безпекової співпраці в АТР (так званій *діамант безпеки* США — Індія — Японія — Австралія).

Отже, в тандемі *Чиндія* Китай, очевидно, виглядає амбітнішим, але Індія як союзник йому потрібна для втілення *азійської мрії* в життя. З іншого боку, Індія не допустить одноосібного панування Китаю на азійському просторі і продовжить змагання з ним.

Виступ першого секретаря Посольства України в КНР (1994-1997), члена правління Української асоціації китаєзнавців А.З. Гончарука

За чверть століття відносини між Україною та Китаєм пройшли значний шлях становлення та зростання, мали визначні піднесення та збої, але й стикалися з певними проблемами. На першому етапі ці взаємини часто супроводжувалися китайським висловом «Нам ще треба багато чого у вас навчатися», як це було під час візиту до КНР делегації НАН України на чолі з президентом НАН України академіком Б.Є. Патонем у грудні 1994 р. Через рік під час Державного візиту до Китаю Президента України Л.Д. Кучми з вуст голови КНР Цзян Цземіня пролунало: «Ми як ракетники завжди порозуміємося», тим самим фактично

започатковано відносини стратегічного партнерства, які були закріплені відповідною міждержавною Угодою лише у червні 2011 р. під час візиту до України наступного голови КНР Ху Цзіньтао. А перед тим була восьмирічна пауза в діалозі на найвищому рівні, спричинена відмовою президента В.А. Ющенка завітати на запрошення китайської сторони на відкриття Пекінської олімпіади у 2008 р. У грудні 2013 р. вже під час Революції гідності в Пекіні підписано Договір про дружбу та співробітництво між Україною та КНР, а навесні 2014 р. знову настав період невизначеності у двосторонніх взаєминах.

Пауза, що виникла у стосунках Києва та Пекіна на тлі російської анексії українського Криму, гібридної війни проти України та фактичної окупації частини Донбасу, мала причини різного характеру. Проте головною перешкодою на шляху порозуміння з китайського боку стало те, що попри багаторічні декларації китайського керівництва та експертного співтовариства щодо того, що Китай вважає Україну «важливою країною у Європі», Пекін фактично розглядав Україну як частину пострадянського простору, на якому Росія має певні преференції. З українського боку далися ознаки низький рівень політичної культури нового українського політичного класу та відверта упередженість частини українського істеблшменту щодо буцімто «комуністичного Китаю». Неспроможність української дипломатії роз'яснити китайському експертному середовищу реальний зміст Закону про декомунізацію, його спрямованість проти тоталітарного спадку СРСР, а не проти комунізму як ідеології також ускладнила ситуацію.

Власне кажучи, піднесення Китаю тривало всі останні 25 років. Успішне вирішення низки складних макроекономічних питань та стрімке зростання китайської економіки зумовили вихід Китаю на перші позиції у світі. У грудні 2011 р. високопоставлений китайський експерт відверто зізнавався, що керівництво КНР і навіть інтелектуальна еліта країни були не готові до такого швидкого просування Китаю на світовій арені. Проте ця країна швидко опанува-

ла свою нову роль у світі. Виступ голови КНР Сі Цзіньпіна на ювілейній 70-й Генеральній Асамблеї ООН (2015) уперше продемонстрував світу нове обличчя сучасного Китаю. Втім, тоді міжнародна спільнота просто схвально поставилася до виступу китайського керманіча.

Цьогорічна доповідь Сі Цзіньпіна на Економічному форумі в Давосі привернула увагу світу до Китаю як нової глобальної держави, яка готова взяти на себе роль «локомотива» світової економіки та бути відповідальним учасником і навіть лідером процесів глобалізації. Такого від «комуністичного Китаю» не очікували ані світові лідери, ані провідні експерти світу. На тлі розчарування та розгубленості, що панували у Давосі в січні 2017 р., тверда та послідовна позиція голови КНР, його заклик до усього світу єднатися задля вирішення нагальних питань світового розвитку дали приклад розумного, відповідального та збалансованого підходу до сучасних світових викликів. Отже, можемо констатувати: світ має нову філософію подальшого розвитку.

Стосовно «протистояння» Сі Цзіньпіна і Дональда Трампа слід зазначити, що варто зважати на конкретні дії, а не на декларації про наміри. Останніми роками усталеною практикою американо-китайських відносин стали двосторонні консультації, які почергово щороку проводилися у Вашингтоні або Пекіні за участю майже повного складу адміністрації США та держради КНР. Якщо цього року такі консультації продовжаться, можна впевнено говорити про збереження високого рівня цих відносин та подальше формування G-2 («великої двійки»), яка матиме відчутний вплив на усі без винятку глобальні процеси у світі.

Повертаючись до українсько-китайських взаємин, слід наголосити, що Китай весь час подавав Україні відповідні сигнали щодо своєї готовності до відновлення активного політичного діалогу. Україна, яка має частку у 0,18% у зовнішньоторговельному обороті КНР, отримала значну увагу з боку китайського уряду та постійно запрошується до участі у стратегічній ініціативі відбудови Економічного поясу Нового Шовкового шляху (*Один пояс, один*

шлях). Нині настав час українцям повчитися у Піднебесної, як слід відстоювати національні інтереси та завойовувати друзів на міжнародній арені. В особі Китаю українська держава

має надійного торгово-економічного партнера, джерело інвестицій та технологій, одного з гарантів ядерного роззброєння. Навчитися цим користуватися — наше нагальне завдання.

REFERENCES

1. Gelb L.H. GDP Now Matters More than Force. *Foreign Affairs*. November/December 2010. No. 35.
2. Mandelbaum M. *The Road to Global Prosperity*. (New York: Simon & Schuster, 2014).
3. Baldwin D. *Economic Statecraft*. (Princeton, N.J. Princeton University Press, 1985).
4. Blackwill R.D., Harris J.M. *War by Other Means: Geoeconomics and Statecraft*. (Cambridge, Massachusetts: The Belknap Press of Harvard University Press, 2016).
5. Harding H. Has U.S. China Policy Failed? *Washington Quarterly*. 2015. **38**(3): 95–122.
6. Yan Xuetong. From Keeping a Low Profile to Striving for Achievement. *The Chinese Journal of International Politics*. 2014. **7**(2): 153–184.
7. Reilly J. *China's Economic Statecraft: Turning Wealth into Power*. (Sydney: Lowy Institute Analyses, 2013).
8. Blackwill R.D., Tellis A.J. Revising U.S. Grand Strategy toward China. *Council Special Report*. 2015. No. 72.
9. China export numbers for 2016 poorest in 7 years. *CBCNews*. January 13, 2017. <http://www.cbc.ca/news/business/china-exports-2016-1.3933840>.
10. China foreign currency reserves fall by record amount. *Korrespondent.net*. February 7, 2017. <http://korrespondent.net/world/3811761-obem-valuitnykh-rezervov-kytaia-rekordno-upal>. [Объем валютных резервов Китая рекордно упал. *Korrespondent.net*. 7 февраля 2017. <http://korrespondent.net/world/3811761-obem-valuitnykh-rezervov-kytaia-rekordno-upal>].
11. Gallagher K.P., Irwin A., Koleski K. *The New Banks in Town: Chinese Finance in Latin America*. (Washington, 2012).
12. Yang Jiechi: China's contribution to economic growth in Asia has reached 50%. *Xinhua*. 21.06.2014. http://news.xinhuanet.com/fortune/2014-06/21/c_1111251750.htm. [杨洁篪：中国对亚洲经济增长贡献率已达50%。新华网，2014年06月21日。 http://news.xinhuanet.com/fortune/2014-06/21/c_1111251750.htm].
13. 我驻欧盟使团驻欧使领馆举行国庆招待会. *經濟日報*. 2015年10月02日. http://paper.ce.cn/jjrb/html/2015-10/02/content_264730.htm.
14. Belt and Road Initiative Spurs China's Outward Investment Programme. *HKTDC*. 11 November 2015. <http://economists-pick-research.hktdc.com/business-news/article/Research-Articles/Belt-and-Road-Initiative-Spurs-China-s-Outward-Investment-Programme/rp/en/1/1X000000/1X0A48NP.htm>.
15. *Navigating the Belt and Road – Financial sector paves the way for infrastructure*. Ernst&Young, August 2015.
16. New Silk Road Key to Strategy for Afghanistan: Clinton. http://outlookafghanistan.net/national_detail.php?post_id=5930. [Хиллари Клинтон: Концепция “Нового Шелкового пути” — элемент долгосрочной стратегии США. *ИА REGNUM*. 26 ноября 2012. <https://regnum.ru/news/1597322.html>].
17. Xi Jinping proposed strategic concept: “One way, one road” to open the “dream space”. *Renmin ribao*. 11.08.2014. <http://politics.people.com.cn/n/2014/0811/c1001-25439028.html>. [习近平提战略构想：《“一带一路” 打开“筑梦空间”》 // 人民网，2014年08月11日。 <http://politics.people.com.cn/n/2014/0811/c1001-25439028.html>].
18. China is willing to promote the construction of China-Pakistan Economic Corridor — China's Foreign Ministry. *Xinhua*. 31.08.2016. http://russian.news.cn/2016-08/31/c_135648805.html. [Китай намерен продвигать строительство китайско-пакистанского экономического коридора — МИД КНР. *Синьхуа*. 31.08.2016. http://russian.news.cn/2016-08/31/c_135648805.html].
19. China, Bangladesh, India and Myanmar have established intergovernmental mechanism for economic cooperation. *“People's Daily” online*. 21.12.2013. [Китай, Бангладеш, Индия и Мьянма создали межправительственный механизм экономического сотрудничества. *“Жэньминь жибао” онлайн*. 21.12.2013. <http://russian.people.com.cn/31521/8491682.html>].
20. Chellaney B. Upholding the Asian Order. *Project Syndicate*. 2016. January 22. <https://www.project-syndicate.org/commentary/asian-powers-cooperation-for-regional-order-by-brahma-chellaney-2016-01?barrier=true>.

21. Ortega A. The New Silk Road: grand geopolitical engineering. *Real Instituto Elcano*. 03.11.2015. <http://www.blog-rielcano.org/en/the-new-silk-road-grand-geopolitical-engineering/>.
22. This is China Assuming More International Responsibility for the Development of the Asian and Global Economies. *Financial Times*. 29 June 2015.
23. Cohen D. China's 'Second Opening': Grand Ambitions But a Long Road Ahead. *China Analysis*. June 2015.
24. Ferguson N., Schularick M. Chimerical? Think Again. *The Wall Street Journal*. Feb. 5, 2007. <https://www.wsj.com/articles/SB117063838651997830>.
25. Patrick S., Egel N. Economic Coalition of the Willing. *Foreign Affairs*. March 11, 2015. <https://www.foreignaffairs.com/articles/2015-03-11/economic-coalition-willing>.
26. Kiktenko V. About expediency of Ukraine in "16+1" (cooperation in Central and Eastern Europe). *Roundtable on "Status and prospects of development of Ukrainian-Chinese strategic cooperation"*. The collection of speeches. (Beijing, 2016).
[Кіктенко В. Про доцільність приєднання України до формату "16+1" (співпраця країн Центральної та Східної Європи). *Круглий стіл "Стан та перспективи розбудови українсько-китайського стратегічного співробітництва"*. Збірник виступів. Пекін, 2016]
27. Kottasova I. What China's Xi Jinping wants from Europe. *CNN*. April 2, 2014. <http://edition.cnn.com/2014/03/30/business/eu-china-trade-agreement/>.
28. Stanzel A., Kratz A., Szczudlik J., Pavličević D. China's investment in influence: the future of 16+1 cooperation. *European Council of Foreign Relations*. 14 December, 2016. http://www.ecfr.eu/publications/summary/chinas_investment_in_influence_the_future_of_161_cooperation7204.
29. Liang Qiang. Geo-economic strategy for Eurasia. *China Daily*. 19.06.2014. http://www.chinadaily.com.cn/opinion/2014-06/19/content_17599191.htm.
30. Ghiasy R., Zhou Jiayi. *The Silk Road Economic Belt. Considering security implications and EU–China cooperation prospects*. (Stockholm: Stockholm International Peace Research Institute, 2017).
31. O'Rourke R. Maritime Territorial and Exclusive Economic Zone (EEZ) Disputes Involving China: Issues for Congress. *Congressional Research Service*. August 5, 2014.
32. Vietnam Weighs Sea Rights against China Business. *Bloomberg Business*. May 28, 2014.
33. Sengupta R. Evaluating a Rocky India-China-Pakistan Relationship. *Al Jazeera Centre for Studies*. February 2010.
34. Aftab M. Pak-China Economic Corridor May Attract \$70b Investment. *Khaleej Times*. July 7, 2014.
35. Menon M. Pakistan's First Solar Power Project Launched. *The Hindu*. May 9, 2014.
36. Clover C., Hornby L. China's Great Game: Road to a new empire. *Financial Times*. October 12, 2015.
37. Page J. Pakistan Looks to China for Big Energy and Infrastructure Projects. *Wall Street Journal*. February 18, 2014.
38. Blair D. China Blocks £2 Billion in Aid to India. *Telegraph*. May 19, 2009.
39. Wang Lee. China and NATO interaction in Afghanistan. *International processes*. 2016. 14(3): 39.
[Ван Ли. Взаимодействие Китая и НАТО в Афганистане. *Международные процессы*. Июль-сентябрь 2016. Том 14, № 3. С. 39–51].
40. China is the largest trading partner of Africa. *CCTV*. 05.04.2014. <http://russian.people.com.cn/31521/6200116.html>.
[КНР – крупнейший торговый партнер Африки. *CCTV*. 05.04.2014. <http://russian.people.com.cn/31521/6200116.html>.]
41. The China-Africa Development Fund established in Beijing. *"People's Daily" online*. 27.06.2007. <http://russian.people.com.cn/31521/6200116.html>.
[В Пекине создан Китайско-африканский фонд развития. *"Жэньминь жибао" онлайн*. 27.06.2007. <http://russian.people.com.cn/31521/6200116.html>]
42. Direction of Trade Statistics. *International Monetary Fund*. June 2014.
43. China-Latin America Finance Database. *Interamerican Dialogue*. http://thedialogue.org/map_list.
44. Ellis R.E. *China on the Ground in Latin America: Challenges for the Chinese and Impacts on the Region*. New York, 2014.
45. *La Inversion Extranjera Directa en America Latina: 10 casos de estudio*. Mexico City, 2014. <http://dusselpeters.com/73.pdf>.
46. Nicaragua's \$50bn canal plan delayed. *Financial Times*. November 27, 2015. <http://www.ft.com/cms/s/0/3fa3ce82-9423-11e5-bd82-c1fb87bef7af.html#axzz3uzGqydJh>.

V.O. Kiktenko

Krymsky Institute of Oriental Studies of National Academy of Sciences of Ukraine (Kyiv)

GEO-ECONOMIC CHINA'S RISE IN THE MODERN WORLD

The article describes the geo-economic aspect of China's rise and the likely impact of this phenomenon on the world order. It is noted that Beijing uses its economic power at the level of bilateral relations and regional summits, demonstrating not only the economic growth of the country, but national revival or renewal of the Chinese nation in general. Beijing actively uses geo-economic instruments like trade, investment, sanctions, assistance, monetary policy and infrastructure projects. Particular attention is paid to the peculiarities of application of China's economic strength relative to some countries and regions (USA, EU, Eurasia, Southeast Asia, South Asia, Middle East, Africa, Latin America and the Caribbean).

Keywords: geo-economics, geopolitics, foreign policy, trade, investment, sanctions, monetary policy, infrastructure projects, China.